

מיכל איתן

יועצת לאסטרטגיות קיימות

מרכז מחזור בשכונת גבעת שאול בירושלים | באדיבות קואלה פתרונות מיחזור ©

[תוכן זה הוא חלק מרב-שיח. לחצו כאן לדין המלא](#)

תעשייה ממאדים, רשויות מקומיות מנוגה, תעשיית מחזור מצדק וציבור משבתאי

גיליון קיץ 2012 / כרך 3 (2) 3 ביוני, 2012

ברב-המכר הפופולרי של ג'ון גריי, "גברים ממאדים ונשים מנוגה", טוען גריי כי ההבדל העצום בין גברים לנשים ובעיות התקשורת ביניהם נובעים מהעובדה כי כל אחד מהמינים הגיע מעולמות שונים, ולכן לעתים בן מין אחד אינו מבין מדוע בן המין השני אינו מגיב כמוהו לסיטואציות שונות. לשיטתו של הספר - הבדלי ה"שפות" הם שעומדים בבסיס רבות מהמחלוקות ומא-ההבנות.

המשרד להגנת הסביבה הציב בשנים האחרונות את נושא הטיפול בפסולת כאחד מהתחומים המרכזיים על סדר היום שלו, וזאת לאור התחזית על פיה בשנת 2020 צפויות המטמנות הקיימות בישראל להתמלא עד אפס מקום. חוק האריזות הוא אחד המכשירים העיקריים שיצר המשרד כדי להסדיר את תהליכי העבודה של היצרנים והיבואנים האחראים להכנסת האריזות (שהופכות מהר מאד לפסולת) לשוק. לצורך קידום הנושא יצר המשרד מגוון של כלים ומכשירים שייתנו תמריצים לרוב בעלי העניין הקשורים לתחום האשפה ויתגמלו אותם:

א. החוק מטיל חובות תשלום, מסים ואפילו אחריות פלילית על נושאי משרה בקרב היצרנים והיבואנים שלא ימלאו אחר הוראות החוק.

ב. את הרשויות המקומיות, האמונות על איסוף הפסולת, מבקש המשרד לעודד על-ידי ייקור דמי ההטמנה ויצירת תמריצים כלכליים חיוביים, כמו מענקים שונים, שאמורים להביא להתגייסות הרשויות למאמץ להפרדת פסולת וליצירת מערך איסוף

נפרד ויקר לפסולת רטובה ויבשה.

ג. מנגנוני השוק החופשי וההזדמנויות הכלכליות אמורים לגרום לכניסתם של גורמים בשוק הפרטי שיזהו את ההזדמנויות הכלכליות הטמונות בצורך במיון האשפה לחומרים השונים וליצירת שוק חדש, שלא קיים עדיין, למוצרים ממוחזרים.

הציבור, שהוא אולי השחקן החשוב ביותר במערך הגורמים שאמורים להביא להצלחת החוק, בולט בהיעדרו מרשימה זו. נראה שמקבלי ההחלטות סבורים שבציבור קיימת מודעות סביבתית מפותחת עד כדי כך, שרק אי-הימצאותה של תשתית מתאימה להפרדה מונעת ממנו לבצע אותה.

הצלחתו של חוק האריזות, שהוא המורכב מכל הכלים שהוזכרו, תלויה במגוון פעולות שונות של השותפים השונים שהוזכרו לעיל. היעדר מוכנות מלאה של אחד מחלקי מערך הדומינו שיצר החוק תגרום בהכרח למצב שבו יעדי החוק לא ימומשו במסגרת הזמן שנקבעה בחוק. היעדר יכולת של הציבור להפריד את הפסולת הביתית שלו, למשל, או היעדרם של מפעלי מיון ומחזור, עלולים להביא להאטת התהליך ואף לעצירתו. בימים קריטיים אלה של תחילת ההטמעה, יצר המשרד תמריצים נפרדים לכל שחקן, שאינם תלויים זה בזה. כך נוצר מצב שבו, בדומה למגדל בבל, מופנית אנרגיה עצומה לניסיונות שונים של יצירת מערכי שיתופי פעולה ושפה משותפת בין השחקנים השונים, במקום להפנותה להשגת המטרה, השאפתנית כל כך, של 60% מחזור בשנת 2016. חוסר בשפה משותפת וראייה לא מתואמת של האתגרים העצומים, תגרום לכך שמאמצים כנים ורבים של גופים בעלי כוונות טובות עלולים ללכת לכיוונים שונים. כך לדוגמה, נתינת חופש פעולה מלא להחלטה על שיטת הפרדת האשפה לרשויות המקומיות השונות, ומתן מנעד שלם של אפשרויות – החל מהפרדה לשני זרמים (רטוב ויבש) וכלה בהפרדה מלאה לסוגי החומרים השונים בבית האזרחים – עלולה לגרום לחוסר הלימה בין מפעלי המיון שיקים המגזר הפרטי ובין רמת המיון של הפסולת שתגיע אליהם.

הסתמכות על התאוריה הקפיטליסטית הקלסית של ה"יד הנעלמה", שלפיה תועלת מרבית של כל אחד מהשחקנים במערכת תביא לתוצאה הטובה ביותר, וכי השוק יסתדר בצורה מיטבית ללא תכנון מרכזי, מתבררת במקרה של חוק האריזות כבעייתית, בלשון המעטה. כדי שהמנגנון המורכב של השחקנים השונים יתוזמר, יתואם ויעבוד בהרמוניה, אין זה מספיק לקבוע כלים פרטניים. כדי שתעשייה ממאדים, רשויות מקומיות מנוגה, תעשיית מחזור מצדק וציבור משבטאי יוכלו להשיג כל אחד את מטרותיו הוא, יש ליצור בראש ובראשונה את השפה המשותפת ואת ההבנה לצרכים של השותפים האחרים כדי שבשנת 2020, השנה שבה צפויות המטמנות הקיימות בישראל להתמלא עד אפס מקום, נגיע לרמת מחזור שתאפשר לנו המשך חיים נוחים בארץ הזו.